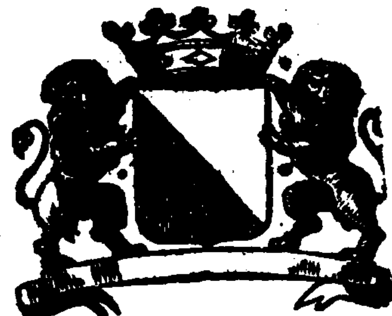
A. 1853. MAANDAG den 22. Augustus. N°. 160.

UTRECHTSCHE PROVINCIALE EN STADS-COURANT.

ALGEMEEN ADVERTENTIEBLAD.

Bij deze COURANT behoort een BIJVOEGSEL.

Aan de Collegien en Autoriteiten in de provincie Utrecht.

Ik heb de eer ter uwer kennis te brengen, dat Zijne Majesteit onze geërbiedigde Koning het voornemen heeft, de stad met een bezoek te vereeren.

Zijne Majesteit zal op den 14. September aanstaande van uit het Kamp bij Zeijst alhier aankomen en op denzelfden dag alhier gehoor verleenen.

Overtuigd van de deelneming van de ingezetenen van dit gewest in deze heugelijke gebeurtenis, geloof ik mij tot de eenvoudige medeeling daarvan te kunnen bepalen.

Utrecht den 18. Augustus 1853.

De Commissaris des Konings in de provincie Utrecht.

S. VAN HEEMSTRA.

De GEDEPUTEERDE STATEN der provincie Utrecht Brengen ter kennis van de belanghebbenden, dat het door de provinciale Staten op den 26. Julij 1853 vastgestelde reglement op de uitoefening der jagt en visscherij in de provincie Utrecht, door den Koning, bij besluit van 8 Augustus jl. n°. 31 is goedgekeurd, en in het provinciaal blad dezes jaars n°. 72 is geplaatst, waarvan afdrukken ter provinciale griffie verkrijgbaar zijn tegen *vijf* cents per exemplaar.

Utrecht, den 19. Augustus 1853.

De Gedeputeerde Staten voornoemd,
S. VAN HEEMSTRA.
Ter ordonnantie van Dezelven,
C. W. MOORREES.

KENNISGEVING.

De Burgemeester en Wethouders der Stad Utrecht doen te weten, dat door den Raad dier Gemeente in zijne vergadering van 28 Julij 1853 is vastgesteld de volgende

VERORDENING, *houdende voorschriften ter voorkoming der gevaren van hondsdolheid.*

Art. 1. Het is verboden, op zoodanige tijden als door Burgemeester en Wethouders zal worden bepaald, op de straten, wegen of openbare plaatsen binnen de grenzen dezer Gemeente honden te laten loopen, anders dan aan lijnen vastgehouden of voorzien van een muilkorf, uit ijzer of koper vervaardigd, volkomen overeenkomende met het model, dat daarvan op het bureau van politie te bezigtigen is, en tevens voldoende en geschikt voor den hond, die er mede wordt voorzien.

Van het verbod, bij dit art. vermeld, zijn uitgezonderd herdershonden, wanneer zij met den herder bij eene kudde schapen, alsmede jagthonden, wanneer zij met den jager zich in het veld bevinden.

Art. 2. Indien het gevaar van hondsdolheid dit noodzakelijk doet achten, zullen Burgemeester en Wethouders tijdelijk het voorschrift omtrent de muilkorven ook toepasselijk kunnen maken op honden, welke aan lijnen worden vastgehouden.

Art. 3. Geen honden mogen worden vastgemaakt aan stoepen, hekken, leuningen of deuren van huizen, aan leuningen van bruggen, aan boomen, palen of andere voorwerpen op straten, wegen of openbare plaatsen.

Art. 4. Honden in gebouwen, inrigtingen of op andere afgesloten plaatsen, voor het publiek toegankelijk, zullen behoorlijk van muilkorven voorzien zijn, of zoo vastgemaakt of opgesloten, dat voor den binnentredende geen gevaar besta van gebeten te worden.

Art. 5. Alle honden, welke met of zonder geleide in strijd met de voorschriften, in de vorige artikelen bevat, worden gevonden, zullen door de beambten van politie of andere daartoe door den Burgemeester aan te stellen en te beëedigen personen worden opgevangen, of, indien het opvangen ondoenlijk is, worden afgemaakt.

Art. 6. De opgevangen honden zullen in bewaring gehouden worden, gedurende vijf volle dagen, binnen welken tijd zij door de eigenaars of houders zullen kunnen teruggevraagd worden; zij zullen hun worden teruggegeven tegen betaling van *vijftig cent* voor elken dag der bewaring.

Na vijf dagen kunnen de opgevangen honden worden afgemaakt.

Art. 7. Honden, welke verdacht worden dol te zijn, worden niet aan de eigenaars of houders teruggeven op den voet, in het voorgaand artikel omschreven.

Deze kunnen alleen verkrijgen, dat deze dieren ten hunnen koste worden verpleegd, ter plaatse door Burgemeester en Wethouders aan te wijzen.

Art. 8. Alle honden of andere dieren, door een dollen of verdachten hond gebeten, zullen, wanneer zij op straten, wegen of openbare plaatsen gevonden worden, onmiddellijk door de beambten der politie of andere daartoe door den Burgemeester aan te stellen en te beëedigen personen worden opgevangen, of bij ondoenlijkheid van dien, worden afgemaakt.

Wanneer zij opgevangen zijn, zullen zij ter plaatse, in het vorige artikel bedoeld, afzonderlijk worden opgesloten en verpleegd, ten koste van de eigenaars of houders.

Art. 9. De eigenaars of houders van honden of andere dieren, welke door een dollen of van dolheid verdachten hond gebeten zijn, zullen terstond daarvan aangifte doen aan de directie van politie.

Art. 10. Zij zullen ook die gebeten honden of andere dieren, op de eerste aanvrage, aan de beambten van politie of andere daartoe door den Burgemeester aan te stellen en te beëedigen personen, overgeven, ten einde daarmede gehandeld worde overeenkomstig den inhoud van art. 8.

Art. 11. De honden of andere dieren, in de vier voorgaande artikelen vermeld, zullen niet aan de eigenaars of houders worden teruggeven dan na opzettelijk onderzoek van een veearts en op schriftelijk bewijs, dat alle gevaar wordt geacht geweken te zijn.

Art. 12. Indien de eigenaars of houders de honden of andere dieren, waarvan in de artikelen 7, 8, 9, 10 en 11 gesproken wordt, niet ten hunnen koste doen verplegen, zullen deze honden of andere dieren dadelijk worden afgemaakt, of wel, wanneer die nuttig wordt geoordeeld, gedurende eenigen tijd, ten koste der stad, worden verpleegd en daarna afgemaakt; doch in geen geval aan de eigenaars worden teruggegeven.

Art. 13. De honden, voor of onder voertuigen gespannen, zullen van geen muilkorf behoeven voorzien te zijn.

Art. 14. Het tergen, baldadig aanhitsen en mishandelen van honden is verboden.

Art. 15. De overtredingen van art. 1, 3, 4, 9, 10 en 14 van dit reglement, alsmede van de verordening, ingevolge art. te maken, zullen gestraft worden met eene geldboete van *één* tot *twaalf gulden* en eene gevangenis van *één* tot *drie dagen*, te zamen of afzonderlijk.

Art. 16. Voor het geval niemand als eigenaar van eenen in het huisgezin te huis behoorenden hond is aan te wijzen, of een persoon, beneden de 16 jaren oud, als eigenaar of houder wordt opgegeven, zal het hoofd des huisgezins voor den eigenaar of houder van den hond worden gehouden.

Art. 17. Bij de invoering van dit reglement worden alle vroegere verordeningen betrekkelijk de politie op de honden afgeschaft.

Art. 18. Deze verordening treedt in werking op den veertienden dag na dien, waarop zij is afgekondigd.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van den Raad der stad Utrecht, den 28 Julij 1853.

De Burgemeester
(*get.*) N. P. J. KIEN.
De Secretaris
(*get.*) H. G. RÖMER.

Zijnde deze Verordening aan de Gedeputeerde Staten van Utrecht, volgens hun berigt van den 4/8 Augustus 1853, n°. 23, in afschrift medegedeeld.

En is hiervan afgekondiging geschied, waar het behoort, den 18. Augustus 1853.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
N. P. J. KIEN.
Ter ordonnantie van Dezelven,
H. G. RÖMER.

RUSLAND.

PETERSBURG 11 Augustus.

De Koningin-moeder der Nederlanden heeft de stad Moskau bezocht en is hier weder teruggekeerd.

— Nadat de Keizer de afzonderlijke regementen der garde en grenadiers korpsen, benevens de artillerie en de ruiterij, geinspecteerd had, en had doen exerceren, werden dezelve bij Zarskoe Selo geconcentreerd tot het doen van manoeuvres. De Keizer was hierover zoo zeer tevreden, dat hij aan al de chefs zijnen dank deed betuigen en aan de soldaten nogmaals een roebel elk deed schenken. Deze toelagen aan de soldaten bedragen in dit jaar alleen voor de manoeuvres bij Petersburg 400,000 zilveren roebels.

— Met toestemming van het gouvernement, heeft zich alhier een genootschap opgerigt tot het aanleggen van een ijzeren spoorweg tusschen Riga en Dunabrug. Het kapitaal van dit genootschap bedraagt 12 millioen zilveren roebels. Het bestuur guarandeert 4½ pCt. intrest, waarvan 4 pCt. voor de actiehouders en ½ pCt. voor de amortisatie kas. Na verloop van 56 jaren zal deze ijzeren weg het eigendom van den staat zijn. Op het einde van dit jaar zal het plan worden overwogen, om den ijzeren weg van Dunaburg tot op Witepsk te verlengen.

— De cholera heeft zich te Warschau en in Finnland vertoond. De berigten uit Helsingfors en Abo zijn treurig.

DUITSCHLAND.

WEENEN 19 Augustus.

De telegraphische berigten uit Konstantinopel van den 13. Augustus, heden alhier ontvangen, bevestigen, dat de Porte de voorstellen tot vereffening, alhier opgemaakt, en waaraan keizer *Nicolaas* zijne goedkeuring heeft gehecht, heeft aangenomen.

— Heden heeft te Ischl de verloving plaats gehad van Z. M. den Keizer met Prinses *Elisabeth*, tweede dochter van den hertog *Maximiliaan van Beijeren.*

— De *Oest. Corr.* bevat een uittreksel van eene memorie door het kabinet van het ministerie te Washington opgezonden, betreffende de Smirnasche zaak. Onze regering beweert, dat het gedrag van den N. Amerikaanschen scheepskapitein van de S. Louis in strijd is met alle regt, daar ze zonder voorafgaande verklaring den oorlog zou daarstellen, terwijl het eene onzijdige haven aan de grootste onheilen dreigde bloot te stellen.

— 5 pCt. 94⅝; Z. L. 108; Bank 1406.

KEULEN 19 Augustus.

Oostenrijk vordert van de bondsvergadering te Frankfort voor de vredes-expeditie naar Holstein *f* 7,400,000. Daar zulks ten behoeve van Denemarken is geweest zal dat rijk genoodzaakt worden die kosten te voldoen.

— Generaal *Dufour* is kolonel *Ochsenbein* naar Tessin gevolgd op 't berigt, dat het kanton Tessin niet verder kon gaan in zijne concessien aan Oostenrijk.

ENGELAND.

LONDEN 20 Augustus.

Het Parlement is heden door eene koninklijke commissie geprorogeerd.

In de troonrede wenscht de Koningin de wetgevende magt geluk met den goeden uitslag van hare werkzaamheden. Zij wijst vooral op de wetten op het beheer in de Indiën, op de strafwetten, op de gereserveerde eigendommen aan de geestelijken in Kanada, op de gezondheids-verbeteringen [illegible]. H. M. spreekt van den voortdurenden voorspoed des lands, van de goede verstandhouding met bondgenooten, waaraan het behoud van den wereldvrede

te danken is. De vrede en rust heerschen in de kolonien. De verschillen op Jamaïca zijn vereffend. H. M. hoopt dat de nieuwe constitutie door de inwoners van de Kaap zal goed gevonden worden.

— Uit Mexiko ontvangt men berigten, waaruit blijkt, dat *Santa Anna* dat land weder geheel aan zijne dictatoriaal gezag onderwerpt.

— Gec. 3 pCt. $98^{1}/_{4}$ à $^{3}/_{8}$; Port. 4 pCt. 45 à $^{1}/_{2}$; Sp. 2 pCt. $23^{3}/_{8}$ à $^{5}/_{8}$; Cert. $6^{3}/_{4}$; Mex. $2^{1}/_{2}$ à $^{1}/_{5}$.

FRANKRIJK.

PARIJS 18 Augustus.

De zittingen van de Fransche akademie hebben sedert eenigen tijd meer gewigt gehad, ook om de toespelingen die op de politiek werden gemaakt. De heer *Villemain*, secretaris, heeft ditmaal ter gelegenheid van de behandeling van den invloed van de Fransche letterkunde op den vreemde, en wederkeerig van de Fransche letteren op onze natie ook meer bepaaldelijk zijne bewondering te kennen gegeven voor de vrijheid der tribune en zijn spijt over het verlies dier vrijheid. Zijne gevoelens heeft hij echter in zulke kiesche woorden vervat, dat men geene gegronde aanmerkingen heeft kunnen maken.

— Per telegraaf is hier de tijding aangebragt dat het hof van Rouaan in zake het geding tegen de vreemde correspondenten een vonnis geveld heeft, gelijkluidend met dat, 't geen door het keizerlijk hof is gegeven, en welk vonnis door het hof van cassatie is vernietigd. De beschuldigden zijn veroordeeld. Het hof van cassatie zal nu deze zaak, welke het geheim der brieven betreft, in hoogste ressort moeten uitmaken.

— Onze bladen maken nog al ophef van de zamentrekking der Oostenrijksche troepen op de Turksche grenzen; ze brengen die zamentrekking in verband met weinig vriendschappelijke verklaringen door den Oostenrijkschen consul te Belgrado gedaan, volgens welke Bosnië en Servië zouden bezet worden. Dit is echter zeer onwaarschijnlijk; integendeel heeft de Oostenrijksche regering de meest stellige verzekering gegeven van hare welwillendheid omtrent de Porte.

— Per telegraaf weten wij dat het linieschip **Jena**, kapt. *Mallet*, Toulon heeft verlaten om ons eskader te Besika te versterken. Het zal de **Friedland** vervangen, die naar Frankrijk terugkeert, om hersteld te worden.

PARIJS, 19 Augustus.

De *Constitutionnel* waagt zich op nieuw aan het berigt, dat te Weenen de tijding is ontvangen van de aanneming der vredesvoorslagen door de Porte. Nadat om gelijke tijding de *Patrie* zulk eene scherpe afkeuring ontving, mag men het er voor houden, dat de *Constitutionnel* wel zeker zal wezen van zijn berigt.

— Berigten uit Toskanen doen zien, dat dat land al zijne vrijheden verliest. Na de intrekking der politieke vrijheden, zijn thans ook de gemeentelijke verkiezingen opgeheven.

— In de Romagna hebben onlusten plaats gegrepen ten gevolge van de schaarschte der granen. Een 20 tal muiters zijn te Cesena in hechtenis genomen.

PARIJS 20 Augustus.

De keizer en de keizerin zijn heden morgen naar Dieppe vertrokken.

— De *Moniteur* deelt verscheidene besluiten mede, nopens de ijzeren spoorwegen. De linien van Parijs naar Mulhouse, van Parijs naar St. Maur, Nancy en Graij zijn aan het genootschap van den spoorweg van Straatsburg afgestaan. De verlenging van de linie van Besançon naar Belfort is afgestaan aan het genootschap van den spoorweg van Dijon. Het genootschap van den Noorder trein bekomt de linie van Parijs naar Creil. Dat van Orleans de twee takken van Tours naar Mans, en van Nantes naar St. Nazaire en de tak van Laroche naar Auxerre is aan het genootschap van Lijon afgestaan.

— Bij een ander besluit wordt bepaald, dat het regt van invoer van granen en meel tot den 31 Dec. op het minimum dier regten zal blijven. De regten van invoer van rijst, gort en drooge vruchten is tot dien tijd bepaald op vijf en twintig cent. de honderd kilogrammen.

— 3 pCt. 80,30 à 20; $4^{1}/_{2}$ pCt. 105,15 à 105, bank 2850; Sp. 43; Belg. $4^{1}/_{2}$ pCt. $98^{1}/_{2}$.

NEDERLAND.

's GRAVENHAGE 20 Augustus.

Aan de orde is de voortzetting der algemeene beraadslagingen over het wets-ontwerp tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen.

De *Minister van Justitie* vat het woord op en zegt, dat de regering vermeent, dat de discussie, op gisteren in deze Kamer gehouden, soms is afgeweken van het onderwerp, dat in beraadslaging is. Zij wil en mag in het belang der zaak, dezen weg niet volgen en heeft alzoo besloten in geen opzigt van dit onderwerp af te wijken. De regering meent bepaald, dat de ministers, die deel hebben uitgemaakt ook van het vorig kabinet, geene rekenschap verschuldigd zijn omtrent de redenen, die hen hebben bewogen, aan het verlangen des Konings te voldoen en zitting in dit kabinet te nemen. De regering acht zich te dien aanzien alleen verantwoordelijk aan den Koning en aan haar geweten.

De heer *Strens* heeft hierop de wet bestreden, als niet in overeenstemming met de volledige vrijheid van godsdienst door de grondwet verzekerd. Hij geeft toe, dat in eene strafwet zoowel preventieve als repressieve verordeningen zijn veroorloofd, maar zeker niet betrekkelijk de regeling der kerkgenootschappen; de verbindbaarheid der wet van Germinal heeft Spr. ook weersproken, vooral op grond van haren tegenspraak met de grondwet. Nopens de onderhandelingen met Rome heeft het vorig bewind eenparig gemeend het concordaat te moeten afschaffen; het heeft eene voorafgaande mededeeling der organisatie gevraagd, doch ze is niet gegeven. Wat hieromtrent door kard. *Antonnelli* is gezegd, kan niet ter sprake komen, omdat deze door een tusschenpersoon met het kabinet heeft onderhandeld. Spr. beweert, dat de houding van 't vorig kabinet niet is geweest in strijd met den wil des Konings. Hij verklaart zich ten slotte tegen de wet, omdat ze de eer en de rust van 't Rijk in de waagschaal stelt.

De heer *Sloet tot Oldhuis* zegt dat de Grondwet aan de vorige ministers geen middel aangaf, om de organisatie der R. K. te beletten. Toch hebben ze, even als spr. zelf hoogelijk de taal der allocutie afgekeurd. Bij die afkeuring had het moeten blijven, en als de paus 300 jaren achteruit wilde, hadden wij protestanten moeten zeggen we zullen 300 jaren vooruit, en u niettegestaande uwe harde woorden volle vrijheid geven. Maar men heeft van de Bissch. Hierarchie gretig gebruik gemaakt, om met demonischen lust oude wonden weder open te rijten. Lang vreest hij zullen de Prot. over deze handelwijze in eigen hart bloeden. Spr. wijst hoe bij den strijd tusschen Jansenisten en R. Kath. onze Staten in 1733 geheel anders handelden en zich buiten de moeijelijkheden hielden. Zoo had men evenzeer in 1848 moeten handelen, en de gelukkige toestand, dien wij toen beleefden, ware spoedig hersteld geweest. Spr. komt hierop tot eene beschouwing over de algemeene strekking van dit ontwerp. Hij merkt dat ontwerp aan: 1⁰. als eene revolutionnaire wet en 2⁰. als eene myrtificatie zoowel voor den Vorst als voor het volk.

Wat het 1e punt aangaat geeft hij het toe, dat men sedert lang de ware beteekenis der woorden schijnt te hebben verloren. Hij is constitutionneel, verlangt geene omwenteling, maar beoogt voortwenteling, hij rekent zich onder de constitutionele behouders; maar wat zal nu de wet doen. Ze zal den Koning van zijn hoog standpunt rukken, ze ontneemt hem het regt tot waken, om dat bij de vertegenwoordiging te brengen; ze ontneemt hem de gelukkige positie, om bemiddelaar te zijn in alle godsdienstige geschillen, zoo als zijne voorvaders het zoo dikwerf waren.

Ten *tweede* beschouwt hij dit ontwerp als eene mystificatie Het ministerie heeft in zijn programma eene onvoorzigtige en onberaden belofte gedaan, om aan de protest. bevolking eene billijke bevrediging te verschaffen. Die belofte heeft bij de verkiezingen gunstig voor het ministerie gewerkt. Nu komen echter de naweën. Want wat zal deze wet geven. Niets! De oogen zullen spoedig geopend worden, en men zal zien, dat men de bisschoppen bekomt; ware het dan niet beter geweest onzen gezant terug te roepen, dan zooveel onrust te doen ontstaan, om ten slotte niets te hebben gewonnen? Ook de Koning is gemijstificeerd, want Z. M. verlangde de bestaande spanning te doen ophouden en wat hebben de ministers gedaan? die spanning door deze wet verplaatst en vermeerderd. Wat zou in dezen staat van zaken nog te doen zijn? Spr. zou wenschen, dat de regering deze wet introk, omdat ze de Bisschoppelijke Hierarchie toch niet kon keeren. De bisschoppen bestaan feitelijk. Dan zou de constitutionele partij dit kabinet zeker steunen en de rust van het land zou niet aan nietswaardige beuzelingen worden opgeofferd.

De heer *Schimmelpenninck v. d. Oye* zal niet over de wet het woord voeren, maar moet opkomen tegen den lof, die hier is toegekend aan den ministerielen brief van 16 April; Spr. meent, dat geen Oranjevorst zulke taal mag dulden. Een der afgetreden ministers heeft gister verklaard, dat Rome het kabinet misleid heeft; door die verklaring is tevens aangetoond, dat het kabinet niet geschikt was voor zijne hooge roeping. De wet randt niemands vrijheid aan, en hij zal dus er voor stemmen.

De heer *Thorbecke* spreekt eene breedvoerige rede uit, welker geest en inhoud hij bij den aanvang zoo caracteriseerde, als hij zeide te wenschen zoo te spreken, als hij nadat eenige jaren voorbij zullen zijn hij zou wenschen te hebben gesproken. Zijne rede was gesplitst in drie hoofddeelen. Beschouwing van de wet: 1) in betrekking tot de redenen, die er toe hebben geleid; in betrekking tot het doel; in verband tot de behoefte, waarvoor zij schijnt bestemd. 2) In betrekking tot de onderhandelingen tusschen het gouvernement en het hof van Rome. 3) Beschouwing der wet in vergelijking tot de grondwet. In het eerste zeide hij o. a. Geen vernederender schouwspel dan wanneer op het staatsgebied eene regering zich vernedert om de gedienstige slavin te worden van een volkswaan van den dag. De voorspiegelingen omtrent de invoering der bisschoppelijke kerkregeling waren overdreven, want de bisschoppelijke instelling bestond reeds lange, met dat onderscheid dat zij als land van missie geheel aan Italiaansch beleid was overgelaten en nu is geworden een Nederlandsch kerkbestuur met kanonieke zelfstandigheid. Daarop volgt het betoog van de onverbindbaarheid der wet van Germinal met bestrijding te gelijker tijd van de gronden voor die verbindbaarheid dier wet.

In het tweede hoofdpunt van betoog wordt op den voorgrond gesteld dat de onverschilligheid welke men aan het vorig Gouv. verweten heeft, het zoogenaamde *caisser faire*, niets anders was dan eerbiediging van de grondwettelijken regten der kerkgenootschappen. Dan volgt een blik op de onderhandelingen vroeger en later; het standpunt bragt mede of uitvoering van het concordaat van 1827, of vrije grondwettelijke regeling, en in den ministerraad werd in het najaar van 1850 besloten, de onderhandelingen daarheen te rigten, dat het concordaat zou worden afgeschaft. Een ander punt betoog de voorafgaande mededeeling van het tijdstip en de wijze van invoering der organisatie. Die voorafgaande mededeeling was voorwaarde doch zij is niet versterkt. De zinsnede in de nota van den kardinaal *Antonelli* alsof er *voorafgaande* mededeeling was geschied, kan niet anders voortvloeijen dan uit berigten van den tusschenpersoon, den internuntius te 's Hage, maar officieel heeft het Nederl. Gouv. geene mededeeling ontvangen en hij zou zeer wenschen, dat de bewijzen die de kardinaal *Antonelli* daarvan mogt bezitten, aan de Kamer wierden medegedeeld.

In het derde deel zijner rede vergelijkt de heer *Thorbecke* het ontwerp met de Grondwet. Art. 191 der vorige Grondwet, hetwelk scheen te bestrijden de publieke toelating en inrigting der kerkgenootschappen is uit de Grondwet van 1848 vervallen, en 167 dier Grondwet sluit de gedachte, dat die toelating of inrigting aan bepaalde voorwaarden zou zijn verbonden, ten eenemale uit. Art. 170 is een bewijs te meer van den geest tot onbeperkte zelfregeling. In den staat is het kerkgenootschap eene enkel particuliere vereeniging. Als zoodanig alleen is er vrijheid en bescherming, niet wanneer de vereeniging het kerkgenootschappelijk gebied verlaat. Onder het bereik van het staatsgezag valt alleen datgene wat een kerkgenootschap met andere burgerlijke genootschappen gemeens heeft; het godsdienstig karakter is er daarentegen geheel buiten gesloten. De gemeenregterlijke regeling op burgerlijk gebied, komt alleen te pas bij de strafwet of bij de wet op de vereenigingen. De politieregeling mag niet buiten het gemeene regt gaan. Gaat het kerkgenootschap pligten of lasten opleggen, strijdig met het gemeene regt, dan verlaat het den kring zijner bevoegdheid en moet binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten von den Staat worden gehouden. De volkomen godsdienstvrijheid kan het kerkgenootschap niet van de gemeen regterlijke geboorzaamheid aan de wetten van den Staat ontslaan. De aangeboden wet is eene greep in het blinde, eene fragmentarische regeling zonder beginsel. De toeleg van gouv. en vertegenwoordiging moet zijn zedelijke eenheid en kracht, doch deze wet is eene partijwet. Ten slotte verdedigt hij den brief van het afgetreden gouv. van 16 April.

Daarna heeft de *Minister van Buitenl. Zaken* het woord gevoerd en onderscheidene der in den loop der discussiën gemaakte bedenkingen beantwoord. — Hierop hebben achtervolgelijk nog gesproken de heeren *van Lijnden*, *Thorbecke*, *Luijben*, *van Bosse*, *Meeussen*, *Groen van Prinsterer*, *van Hoëvell*, *Dommer van Poldersveldt* en *Wintershoven*, waarna de zitting is geschorst tot heden avond ten $7^{1}/_{2}$ ure.

Nog hebben in de Avondzitting bij de algemeene beraadslagingen het woord gevoerd de heeren *von Nispen*, *Gevers van Endegeest*, *de Brauw*, *van Eck* en *Thorbecke*, meerendeels tot nadere toelichting of tot het bijbrengen van nieuwe gezigtspunten omtrent het onderwerp in behandeling. De algemeene beraadslagingen zijn daarop gesloten.

Daarna heeft de heer *Blaupot ten Cate* als motie van orde voorgesteld, om wegens de afwezigheid van den minister voor de R. K. Eeredienst, de verdere behandeling van het ontwerp te verdagen tot na de terugkomst van dien minister.

Daarover ontstaat eene langdurige discussie. De Minister van Justitie bestrijdt de motie als ongrondwettig en meer bepaald als leidende en dus gelijkstaande met verwerping der wet. Dat gevoelen wordt ondersteund door de heeren *van Rappard*, *van Goltstein*, *de Kempenaer* en *Groen van Prinsterer*. De motie wordt verdedigd, voorwaardelijk door den heer *van Hoevell* en meer bepaald door de heeren *Dommer van Poldersvelt* en *van Nispen*. Ook de Minister van Buitenl. Zaken bestreed het voorstel.

Bij die gelegenheid heeft de heer *Groen* andermaal verklaard, dat hij nog in het onzekere verkeerde, of hij deze wet zou kunnen aannemen of moeten verwerpen. Dat zelfde is ook door den heer *Blaupot ten Cate* verklaard.

Na vele incidenten en persoonlijke feiten heeft de heer *ten Cate*, ziende dat het Ministerie zich tegen zijne motie heeft verklaard deze *ingetrokken* en is alsen de voortzetting der beraadslagingen over de artikelen bepaald op Maandag ten 10 ure.

UTRECHT 20 Augustus.

Wij kunnen als stellig melden, dat Z. M. onze koning den 14 September, in den morgen, van het kamp bij Zeijst naar hier zal komen. In plegtigen optogt zal de geliefde vorst de stad onzer inwoning binnentrekken. Z. M. zal zijn intrek nemen bij hoogstdeszelfs Commissaris, baron *S. van Heemstra*.

Te 12 ure zal de Koning audientie verleenen op het stadhuis, voor allen, die Z. M. hunne opwachting willen maken, zoowel autoriteiten als bijzondere personen.

Naar men verneemt, heeft Z. M. reeds aangenomen het diner op dien dag, hem door zijn Commissaris alhier aangeboden, en waarop alle burgerlijke en militaire autoriteiten zullen worden genoodigd.

Des avonds zal er algemeene illuminatie plaats hebben.

Het verblijf van Z. M. hier ter stede zal 3 dagen duren.

Na het onthaal, dat hier den jeugdigen *Prins van Oranje* met zooveel innige hartelijkheid ten deel viel, is het zeker, dat de ontvangst van den koning binnen onze muren luisterrijk zal wezen. Regering en burgerij zullen met elkaâr wedijveren, om blijk te geven van hare ware liefde voor het Huis *van Oranje*, dat zoo innig met ons welzijn is verbonden, waaraan de natie in voor- en tegenspoed zooveel te danken heeft. In deze dagen zal Utrecht het kunnen toonen, hoezeer het gehecht is aan den *derden Willem*, die reeds zoo onomstootelijk heeft bewezen, dat het heil zijner getrouwe onderdanen hem na ter harte gaat.

Van alle zijden worden toebereidselen gemaakt; eerewachten vereenigen zich, illuminatien worden in orde gebragt, voor groenmaken wordt gezorgd: 't al zal getuigen van de liefde, die Utrecht voor den beminden vorst koestert.

We hopen onze lezers nader meer bepaald op de hoogte te stellen, van al 't geen hieromtrent zeker zal te berigten zijn.

— Op den avond van den 14. Aug. is de Prins en de Prinses *Hendrik der Nederlanden* in Luxemburg aangekomen en met een onbeschrijfelijk gejuich ontvangen. Aan de grenzen bij Wasserbillig, alwaar eene eerepoort was opgerigt, waren de regeringsleden vereenigd, om den Prins en de Prinses te ontvangen. Op den geheelen weg naar Luxemburg, te Grevermachern, te Roedt, te Niederauwen en aan de Birelen-barriere werden HH. KK. HH. door de autoriteiten en de geestelijkheid verwelkomd. Overal waren eerepoorten opgerigt; de huizen waren geïllumineerd en op elke plaats waren deputatiën van jonge meisjes in het wit gekleed aanwezig, om de Prinses bloemen-kransen en ruikers aan te bieden en de hooge gasten te verwelkomen. — Ofschoon ten 10 ure des avonds verwacht, kwamen HH. KK. HH. eerst kwart voor 12 ure op het *Fretschenhof* aan, doordien zij overal op hunnen weg met eerbetuigingen en toespraken waren ontvangen. — Op die plaats werden HH. KK. HH. door eene eerewacht, de plaatsel. autoriteiten, de korpsen pompiers met hunne muziek en vaandels opgewacht, en na eenige welmeenende toespraken aangehoord te hebben, trok men door de schitterend verlichte voorstad naar het kasteel *Walferdange* waar men ten 1 ure aankwam. — De dag van den intogt in de stad Luxemburg zelve is nog niet bepaald.

— Den 11. dezer heeft den minister *Lightenvelt* te terugreis van Rome naar ons vaderland genomen. Over Livorno, Genua en Milaan reist hij naar Zwitserland, om aldaar nog eenigen tijd te verwijlen.

— Onze regering heeft den luit. ter zee 1e kl. *M. M. H. Jansen* aangewezen, om deel te nemen aan eene bijeenkomst te Brussel, door den noord-Amerik. zee-kapt. *Maury*, op last zijner regering, te houden. De groote voordeelen, welke, ten gevolge van het stelsel van genoemden kapt. Maury, weêrkundige waarnemingen van de zeevaart reeds zijn toegebragt, hebben bij het bestuur van de Vereen.-Staten het denkbeeld doen geboren worden om alle zeevarende natien van Europa uit te noodigen, afgevaardigden naar Brussel te zenden, ten einde gezamentlijk plannen te beramen om meerdere waarnemingen, en dus ook zekerder resultaten te verkrijgen.

— Uit Meppel schrijft men, dat de aardappelziekte in de omstreken dier stad niet toeneemt. De boekweit staat uitmuntend.

Te Katwijk is de aardappel-productie allergunstigst ten opzigte der ziekte.

— De Holl. schooner *Isabella* heeft te St. Thomas de tijding aangebragt, dat eene hevige aardbeving den 15 Julij een gedeelte van de stad Cumana in Venezuela moet vernield hebben. Bijna 1000 personen zouden daarbij zijn omgekomen. kolonel *Paëz*, hoofd van den opstand tegen den President *Monagas*, zou in de kazerne met eene kompagnie artillerie den dood hebben gevonden; hierdoor zou de burgeroorlog zijn geëindigd.

Men verwacht zekerder berigten dienaangaande.

UTRECHT 21 Augustus.

Ontelbaar is de menigte, die zoowel uit onze stad als uit de omstreken, heden het Kamp bij Zeijst bezocht. Ze zal wel geen plaats kunnen vinden in het toch bijzonder talrijk aantal aanwezige tenten.

Uit het kamp meldt men, dat de troepen dezer dagen worden geoefend in de bataillons-school. De artillerie uit Amersfoort maakt mede hare exercitien op de heide. In de volgende week zal de linieschool in behandeling worden genomen.

De groote manoeuvres zullen eerst in September beginnen, tijdens het verblijf van Z. M., die een twaalftal dagen in het Kamp denkt te blijven.

Heden zondag is er, na de godsdienstoefening, tegen 12 ure kerkparade, en daarna muziek voor de tent van den opperbevelhebber, gen.-maj. *Duycker*. De muziek van het reg. grenadiers heeft zich tot dus verre veelmalen 's morgens te 12 ure in repetitie doen hooren en enkele malen des namiddags omstreeks 5 ure voor de tent *des Pays-Bas* genaamd.

Door den heer *Everts*, 1e luit. bij het reg. grenadiers en jagers zijn in het Kamp opgerigt twee uurwijzers, de eene geplaatst in het midden van het Kamp en de andere bij de politie-wacht no. 1, welke beide door een koperen draad aan een electro-magnetischen toestel, in diens tent voorhanden, verbonden zijn. Het is niet te betwijfelen, of deze tijdwijzers zullen tot groot gemak, en tot een geregelden dienst leiden.

— Op den 19 Aug. jl. heeft zich in het kamp, nabij Zeijst, een Jager, *Jansen* genaamd, door zich een dubbel schot in den mond te jagen, van het leven beroofd, naar men zegt, uit vrees voor het ondergaan van eenige hem opgelegde straf.

— Wij herinneren onze lezers aan den inhoud van de kennisgeving van het coll. van Ged. Staten, betreffende eene geheel vrije verkiezing voor een lid van Prov. Staten, in plaats van den heer mr. *E. H.* baron *van Ittersum*, overleden. De laatste niet geldig geachte verkiezing heeft plaats gehad tusschen de heeren *C. E. van Strijen* en jhr. mr. *C. W. E. C. de Geer*.

— Z. M. heeft, gedurende de afwezigheid van den schout-bij-nacht *J. F. D. Bouricius*, belast met de directie der marine te Willemsoord den schout-bij nacht *D. Bijl de Vroe*.

— Z. M. heeft benoemd tot adelborsten 1e kl., de adelborsten: *G. J. E. Brutel de la Rivière*; *W. L. A. Gericke*; *C. H. Bogaert*; *J. Sandt van Nooten*; *H. D. Guyot*; *W. Steffens*: *N. Mac Leod*; *J. D. Reijs*, *C. F. T. van Woelderen*; *G. C. Kooijker*; *K. O. van der Veen*; *A. J. Cosijn*; *J. W. Moorrees*: Jhr. *R. Tindal*; *G. J. Koster*; *F. W. Vosvinkel Dorselen*; *F. Luteijn*, Jhr. *A. F. Meijer*; en is de adelborst voor den scheepsbouw bij die Academie *L. C. P. W. Visser* almede met dat tijdstip benoemd tot adspirant-ingenieur bij de marine.

— Bij kon. besluit van den 16. dezer, zijn benoemd bij de rustende schutterij te Utrecht: tot kapt. bij het 1e bat. 3e comp. *H. van Wijk*; tot 1e luit. de heer Mr. *F. L. Oudhoorn*, en tot 2e luit. de heer *A. de Joncheere*.

Bij kon. besluit van den 17. dezer zijn benoemd tot kameraar van het coll. van den Lekdijk bovendams, prov. Utrecht, de heer jhr. *C. W. E. C. de Geer*, te Bunnik, en tot leden van het coll. van gecommitteerde geërfden van Eemnes, prov. Utrecht, de heeren *L. Hoogeboom* en *L. H. Rutgers van Rozenburg*.

— Een verkort verslag van het in de zittingen der Staten Generaal van Woensdag, Donderdag en Vrijdag deelen we in een bijvoegsel mede. In ons nommer zelf geven we in 't kort berigt van de zitting van gister, die 's morgens en 's avonds is gehouden en waarin vele der leden voor de 2e. maal het woord hebben gevoerd.

— De poging van de Nederl Land-aanwinnings-maatschappij om gronden in de Ooster Schelde in te dijken is gelukt door reeds een polder, groot 550 bunders schorren en slik, in te dijken en aan de zee te ontwoekeren.

— De hertogin van Braband is den 19 Aug. te Aken aangekomen, doch niet door den prins van Pruissen verwelkomd, dewijl Z. K. H. door ongesteldheid is verhinderd naar Aken te komen. Te Verviers is de hertogin den 20 Aug. door koning *Leopold* en den *hertog van Braband* ontvangen. Den 21. zal het burgerlijk huwelijk te Brussel worden voltrokken.

Bij den Burgerlijken stand te *UTRECHT* zijn
van den 14 tot den 21 Aug. 1853

ingeschreven: ondertrouwd 12 paren; — gehuwd 9 paren; — geborenen 25, als 15 j. en 10 m.; — overledenen 15, als 11 van het m. en 4 van het v. geslacht, waaronder 1 levenloos aangegevene.

Bij den Burgerl. Stand te *AMERSFOORT* zijn
van den 14 tot en met den 21 Aug. 1853

ingeschreven: Ondertrouwd geen. — Gehuwd 4 paren. *Geboren:* 5 kinderen, zijnde 3 jongens en 2 meisjes. *Overleden:* 10 personen 6 van het mannelijk en 4 van het vrouwelijk geslacht. Levenloos aangegeven 1 kind van het mannelijk geslacht.

GEVEILD den 20 AUGUSTUS 1853.

Eene warmoesiers hofstede, M. No. 603 te Utrecht, onder Lauwenregt, nabij de Roodebrug. *G. J. H. van Bijleveld qq.* ƒ 7300. Twee perceelen warmoesiersland, te zamen groot 1 b., 65 r., 60 ellen, te Utrecht, onder Lauwenregt, nabij de Roodebrug. *E. van Zijtveld qq.* ƒ 5975. Een bosch, genaamd het Parmentiers vak met 9 woningen, onder de gemeente Zeist, groot 61 b., 82 r., 50 ellen. ƒ 24800. *Opgek.*

Uit plaatsgebrek zijn wij genoodzaakt, eenige artikelen en advertentiën te verschuiven.

(20) *** H. H. deelnemers aan het Feest, te geven ter gelegenheid van het hooggewenscht bezoek van Z. M. den Koning alhier, worden verzocht bijeen te komen Maandag 22 Augustus, des namiddags te twee ure, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. Voor allen, die nog vóór die vergadering van hunne deelneming zullen willen doen blijken, zal de gelegenheid tot inteekening op de lijsten in genoemd Gebouw blijven opengesteld, van des morgens 9 ure af aan; terwijl na Maandag, de lijsten bij de Ingezetenen aan huis zullen worden aangeboden.

Namens Commissarissen,
DE MURALT.

---

(28) *** De COUPONS van de Obligatien in de Negotiatie tot aanleg van eenen Straatweg tusschen de Posterij de Klomp en het Ingensche Veer, verschijnende 1 September 1853, voor zoo verre die niet door de Staten van de Provincie Utrecht zijn gegarandeerd, sullen worden betaald ten Kantore van den Notaris STEVENS te Utrecht, te weten van de Aandeelen gr. f 500.— met f 10,25 en van f 100.— met f 2,05.

---

(29) *** Men zal op Zaturdag, den 27sten Augustus 1853, des namiddags te 5 ure, in het lokaal van verkoopingen, achter St. Pieter te Utrecht, in het openbaar verkoopen: Een net getimmerd HUIS met TUIN, staande op het bolwerk *Lepelenburg*, wijk A. no. 1232, groot 4 R. 40 E. Te aanvaarden met 1 November e. k. of vroeger. Breeder bij aanplakbilletten omschreven en nader onderrigt te bekomen ten kantore van den Notaris DWARS.

---

(29) *** De Notaris TISSOT VAN PATOT, te Maarssen, zal op **Woensdag 31 Augustus 1853**, des voorm. 11 ure, in het Heeren-Logement aldaar, verkoopen: 1. Een net getimmerd HUIS, hebbende zeven behangen Kamers, Keuken, enz., met TUINTJE, staande te Maarsseveen, aan de straat: de Kaatsbaan. Verhuurd tot 1 Mei 1855 ad f 225 's jaars. 2. Een HUIS, zeer geschikt tot het uitoefenen eener Tapperij, staande te Maarsseveen, over gemelde straat. Dadelijk te aanvaarden. Inlichting is te bekomen ten kantore van voorn. Notaris, terwijl No. 1 te bezigtigen is den 16, 18 en 23 Augustus, en No. 2 dagelijks; brieven *franco*.

---

(29) *** Op Zaturdag 3 September zullen te Utrecht publiek worden geveild, ten overstaan van den Notaris Mr. H. A. R. VOSMAER:

I. Een HUIS met Erf, Grond en Tuin, staande in de Ridderschapstraat te Utrecht, wijk H. no. 729, hebbende beneden twee Kamers, Keuken, Plaats, Tuin en bekluisden Kelder; boven eene Voorkamer en Kabinetje: te aanvaarden 1 November e. k.

II. Een HUIS met Erf en Grond in de lange Viestoeg, wijk G. no. 161, hebbende beneden twee Kamertjes aan de straat, Achterkamer, Keuken en Plaats, drogen bekluisden Kelder, een Bovenhuis met afzonderlijken toegang, waarop Voorkamer, Kabinetje en Achterkamer, Zolders, enz. — Verhuurd tot 1 November 1854 voor f 200.

III. Een zeer goed ondeelbaar WINKELHUIS met erf en grond, van ouds „*de Roode Koe*" genaamd thans de Slagerij wordt gedaan, buiten de Waard over de Steenenbrug, wijk M. no. 99; bestaande uit een ruim Voorhuis en Kantoortje, Binnenkamer en Achterkamer, Keuken, Plaats, Loods en Bleekveld, Boven: twee Kamers, Zolders, enz. Tot dit perceel behoort het regt van uitgang op den Grachtwal; te aanvaarden den 1 November a. s.

---

(29) *** Op Dingsdag 6 September 1853 en volgende dagen, des voormiddags ten 10 ure, zal ten Kantore van het STADS VENDUHUIS AAN DE MARIAPLAATS te Utrecht, de gewone DRIEMAANDELIJKSCHE VERKOOPING worden gehouden van VELERHANDE MEUBELEN en andere ROERENDE GOEDEREN, waaronder eene fraaije Verzameling MODERNE SCHILDERIJEN, enz. Breeder bij aanplakbilletten vermeld en op Maandag 5 September te bezigtigen.

De hierbij te voegen Goederen worden dagelijks tot DONDERDAG 1 SEPTEMBER ten kantore voornoemd aangenomen.

VERKOOPING IN DE BANK VAN LEENING TE UTRECHT.

(29) *** De PANDEN, die van den 1 April 1852 tot 30 Junij 1852 zijn beleend, zullen uiterlijk 12 Sept. 1853 gelost of afgedaan moeten worden. — De Verkooping zal in de *Weeskerk* plaats hebben Dingsdag 20 Sept. 1853 en volgende dagen.

TE KOOP

(29) *** wordt gevraagd binnen Utrecht een Zuiver HUIS à f 1500 à f 4,000, liefst met Tuintje, om te kunnen aanvaarden den 1. Mei 1854. Reflecteerenden gelieven zich te melden aan het bureau dezer Courant, brieven onder letters D. L.

TE KOOP WORDT GEVRAAGD

(29) *** Een zindelijk **Huis**, hetwelk een Voorhuis, een of twee beneden Vertrekken, en eene Bovenkamer bevat, en overigens nabij of in eene volkrijke buurt zijner gelegen is. Adres onder lett. B. K. bij de Boekh. wed. M. MELDER, op de Vischmarkt.

TE HUUR.

(29) *** Een fatsoenlijk BOVENHUIS, voorzien van vele gemakken, op eenen vrolijken stand, voor Honderd gulden in de zes maand; te bevragen bij den Boekhandelaar J. DE KRUIFF, Korte Nieuwstraat onder letter B.

TE HUUR

*** (29) Tegen primo November. Voor een eenig Heer, twee net GEMEUBILEERDE KAMERS, met alle gemakken voorzien, op het beste gedeelte van het Vreeburg; te bevragen bij den Boekhandelaar VAN DIJK, te Utrecht, onder Lett. V., franco brieven.

KAMERS.

(29) *** Men zoekt in een niet afgelegen gedeelte der stad Utrecht eene Woning, bestaande in eene GEMEUBELEERDE KAMER en een Slaapvertrek, benevens een Tuintje, hetwelk liefst van drie zijden verlicht wordt, om dadelijk te aanvaarden. Opgave van huurprijs etc. gelieve men met *franco* briefjes te adresseren aan C. HEINDORF, Photograph en Porseleinschilder, *Kalverstraat*, D. 33 Amsterdam.

---

(29) *** Men verlangt een bekwaam BOEKBINDER, liefst Protestant, meteen voor eenig loopend werk geschikt, voorzien van bewijzen omtrent eerlijkheid, vlijt en goed gedrag, adressere men zich met franco brieven bij J. W. EVERSZ, Boekhandelaar te Zeijst.

KAMP BIJ ZEIJST.
Café des Pays bas.

(29) *** De Ondergeteekenden vernomen hebbende, dat er in bovengenoemd *Café* meer dan het vastgestelde tarief van hunne begunstigers zouden gevorderd zijn, hebben de eer het geachte publiek te berigten, dat in genoemd *Café* alles volgens een fatsoenlijk koffijhuis-tarief wordt verdebiteerd, waarvan de tariefen op genoemd locaal in genoegzame getalen voorhanden zijn; en, indien het mogt gebeuren, dat een van de bedienden meer vorderde dan het tarief, wordt men vriendelijk verzocht zich onmiddelijk aan het buffet te vervoegen.

Dagelijksch Table d'Hote à f 1,50.

NB. Aan genoemd *Café* is voorhanden een franco Stal tot het stallen van 80 paarden, voorzien van best Hooi, waarvoor gevorderd wordt voor ieder Paard f 0,30 Ct., en voor de drie pond brood f 0,08 Ct.

J. WOLTERS.
G. ROZENBERG.
H. VEELAARS.

LET WEL!

(29) *** Aan mijne geëerde Stadgenooten wordt bekend gemaakt, dat van af heden, op een na de laatste **Boerderij** aan den Straatweg op Amersfoort regts voorbij de nieuwe R. K. Kerk, in de nabijheid van het Kamp bij Zeist, THEE, WIJN, enz. verkrijgbaar is, mitsgaders dat er Stalling is voor meer dan honderd Paarden en Rijtuigen; bij is voorzien van al het benoodigde, en hoopt door eene civiele bediening met ruim bezoek vereerd te worden. J. H. v. SCHALKWIJK & Co.

---

(29) *** Een protestant roept, om zijne zaak eenige noodzakelijke uitbreiding te geven, den bijstand in eens menschenvriends, die hem met f 200 à f 300 tegen 5 pCt. en met bepaalde aflossing zoude willen helpen.

Hij, die genegen mogt zijn eene menschlievende daad te verrigten, gelieve zich te adresseren met *franco brieven* onder lett. G. W. aan het bureau dezer Courant.

---

(29) *** **Op Woensdag den 24. Augustus zal ZELDZAAM voor het Publiek gesloten zijn.**

---

(29) *** Er biedt zich aan een KOETSIER, oud 30 Jaren oud, van de P. G., voorzien van goede getuigenissen, — bereid om huiswerk te verrigten bij voorkeur buiten de stad zich willende verhuren. — Adres franco brieven lett. A. bij den Boekh. J. HERFKENS Jr. St. Janskerkhof te Utrecht.

---

(29) *** Bij den Gekwalificeerden Kollecteur P. H. HAANEBRINK, te Utrecht, waar, in de 220e Staats-Loterij, is gecollecteerd 't Lot der f **100000**, zijn voor de aanstaande 221e Staats-Loterij weder HEELE en GEDEELTEN VAN LOTEN volgens 't plan verkrijgbaar.

De *Trekking der Eerste Klasse* 22 *Augustus* 1853.

---

(29) *** Door den *Boekhand.* C. BIELEVELT op de *Voorstraat* wordt heden uitgegeven en alom verkrijgbaar gesteld:

WAT IS EEN PAUS
EN
WIE IS DE PAUS.

Beknoptelijk uit de GESCHIEDENIS bijeengebragt door **B. . . . . S.**

Prijs 50 Cts.

PRIJZEN DER NAVOLGENDE ARTIKELEN TER UTRECHTSCHE MARKT, 20. Aug 1853.

Tarwe van f 10,50 tot f 11,50. *Nieuwe Tarwe* van f 11,25 tot f 12,00. *Oude Rogge* van f 7,75 tot f 8,25. *Nieuwe Rogge* f 6,00 tot f 8,50. *Garst* van f 4,00 tot f 5,50. *Boekweit* van f 7,50 tot f 7,80. *Haver* van f 3,00 tot f 4,60. *Koolzaad* van f 11,75 tot f 12,25. *Boter* van f 0,80 tot f 1,00 het pond. *Kaas* van f 28,00 tot f 58,00 de 100 ponden. *Aardappelen* van f 2,50 tot f 3,25 de mudde. *Rundvl.* van 60 tot 65 c. *Kalfsvl.* van 55 tot 70 c. [illegible] van 50 tot 55 c. het pond.

WAARNEMINGEN, gedaan op het Meteorologisch Observatorium te Utrecht. (*Zonnenburg.*)

Aug.	Uur	Wind-rigting.	kr.	Barom. bij 0°	Ther. F.	Afwijk. d. temp.	Vochtigh.	Gev. regen	Aanmerkingen.
				MM.					
18	8	nnw.	1	759,22	62,6		0.65	0	Bewolkt.
	2	nnw.	1	61,06	64,2	— 4.1	59	0.2	Id.
	10	wnw.	0	62,58	53,1		94	0	Id.
19	8	zzo.	1	62,24	61,3		86	0	Ligt bewolkt.
	2	zw.	1	61,89	70,7	+ 0.7	70	0	Zwaar bewolkt.
	10	zw.	0	61,47	62,4		96	0	Ligt bewolkt.
20	8	z.	1	60,25	67,3		89	0	Bewolkt.
	2	zw.	1	60,35	78,1	+ 5.4	69	0	Id.
	10	w.	1	61,22	65,5		92	2.4	Bijna helder. (*)

(*) Van 4—4½ uur onweer.

PRIJZEN DER EFFECTEN.

AMSTERDAM 20 Aug. 1853.

NEDERLAND.			
Werkel. Schuld . . . . 2½ pCt.	63¹¹⁄₁₆	[illegible]	63¹¹⁄₁₆
dito dito . . . . . . 3 „	76¾		
dito dito . . . . . . 4 „	95¹³⁄₁₆	95¹³⁄₁₆	[illegible]
Amortisatie Syndicaat 3½ „	94½		
RUSLAND.			
Oblig. bij Hope & Comp. 5 „	[illegible]		
Obligat. 1828 en 1829 5 „	107¾		
Certificaten bij *Stieglitz* 4 „	92½		
Certific. van Assign. 6 „	75		
POLEN.			
Aand. 1835, fl. 500, f . . .	162		
SPANJE.			
Obligatien . . . . . . 1 „	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Binnenl. Schuld . . . 3 „	43⁵⁄₁₆	[illegible]	[illegible]
Amortisable	8⅝		
Bewijzen Coupons	6½	[illegible]	
OOSTENRIJK.			
Oblig. bij *Goll & C*º. 5 pCt.	87½		
dito dito . . . . . . 4 „	78½		
Oblig. Metaliek . . . . 5 pCt.	82¾	82¹⁵⁄₁₆	
dito dito N. . . . . . 5 „	95½		
dito dito L. B. 5	95½		
dito dito . . . . 2½ „	[illegible]		
BELGIE.			
Certific bij *Rotschild* 2½ „	54½		
PORTUGAL.			
te Londen . . . . . . 5 pCt.	46⅞		
AMERIKA.			
Peru Goldleening 1853 4½	83		
Ven. Obl. 6 pCt. tin 3½	38½		
Granada, Oblig. . . . [illegible]	22½	23½	
Mexico, Obl. 1851 [illegible] 3	26½	26⅝	
Noord-Amerik. Kan. Bank-act.	4⅝		

Utrecht, bij L. E. BOSCH en Comp.

Zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van Woensdag 17 Augustus.

In onze vorige hebben wij hoofdzakelijk het door eenige sprekers in die zitting gezegde aangehaald, en vermeld dat nog gesproken hebben de heeren *Luijben*, *Godefroi*, *v. d. Brughen*, *v. d. Veen*, *Bosscha*, *v. d. Poel* en graaf *Schimmelpenninck*. Thans deelen wij ook het door deze heeren gesprokene kortelijk mede:

De heer *Luyben* vraagt het woord tot beantwoording van een personelijk feit, wegens het door hem gebezigde woord *schismatieken*. — Op verzoek van den voorzitter ziet hij daarvan af, tot na de sluiting van de rei der sprekers over het aanhangige ontwerp van wet.

De heer *Godefroi* meent dat op hem de zedelijke verpligting berust tot het betoog van het stelsel, bij de behandeling van het adres door hem alleen aangevoerd, dat eene wet, regelende de verhouding, tusschen kerk en staat, noodig is. Uit de gevoerde discussiën mag men aannemen, dat men het regt van den staat erkent nopens de zoogenaamde repressieve maatregelen. Alleen kan dus het punt van betoog het preventieve betreffen, en Spr. gelooft dat eene preventieve wet voortvloeit uit het standpunt van den staat tegenover elken individu, vereeniging of zedelijk ligchaam, dat zich op zijn gebied bevindt. Dat standpunt wordt aangewezen door het doel van den staat, d. i. regtsveiligheid, openbare orde en rust. Dit kan niet bereikt worden bloot door herstel van gemaakte inbreuken op die orde en rust, maar de staat moet gewapend zijn met een middel om die inbreuken te voorkomen. Spr. wijst er op, dat voor de drukpers het preventieve bepaald wordt verboden in art. 8 der Grondwet; omtrent de kerkgenootschappen vindt men deswege niets. Daarbij elke vrijheid kan begrensd worden, op het gebied waarop zij is verleend. Bij geschil tusschen staat en kerk moet beslissing mogelijk wezen; de kerk is in den staat, buiten haar eigen gebied treedt de staat met zijne regten op. Ook gelooft spr. dat eene wet in deze bepaald noodig is. Waar het geldt toepassing van de strafwet, zou een kon. besluit onvoldoende zijn. Wat de Grondwet aangaat, deze laat er een preventief toezigt zeer zeker vrij. Spr. toont meer bepaaldelijk in zake de Israël. kerkelijke regeling aan, hoezeer uiteenloopende beschouwingen zijn der opvolgende ministers hoe zulk een verschil van inzigten nadeelig is voor staat en kerk, hoezeer er de noodzakelijkheid eener wet door in 't oog valt.

De heer *v. d. Brugghen* treedt in beschouwingen over het preventief en repressief stelsel en komt tot de conclusie, dat alle onderscheid tusschen preventie en repressie vervalt, als men zich slechts een waar denkbeeld maakt van 't strafbare eener daad. Hij gelooft verder, dat de noodzakelijkheid voor deze wet duidelijk is, en zal daarom geene zwarigheid maken, dit ontwerp met eenige wijzigingen aan te nemen.

De heer *v. d. Veen* zegt geen grondwettig bezwaar tegen een ontwerp van dezen aard te vinden. Door de bescherming, die de grondwet wil, wordt de vrijheid getemperd en is preventie onmisbaar; door het waken wordt eene politiewet noodzakelijk. Hij zou evenwel eene meer volledige regeling verlangen, en daarentegen nimmer aan de wet eene terugwerkende kracht willen verleenen.

De heer *Bosscha* verdedigt de adressen aan den Koning gezonden; hij zegt dat een protest tegen pauselijke aanmatiging zeer goed kan gepaard gaan met hoogachting voor de R. K. kerk en wijst daartoe op de woorden van den aartsbisschop van Parijs, die verklaard, dat de nationaliteit van het vaderland niet moest worden prijs gegeven aan het oppergezag van Rome. De bisschoppelijke hierarchie beschouwt spr. als een politieke greep van de kurie van Rome in het staatsgezag van ons vaderland. De taal van de allocutie, alhoewel dan alleen aan de kardinalen gerigt, drukt toch duidelijk de bedoeling uit van hem die ze uitsprak. Spr. ziet te meer gevaar in de tegenwoordige ultramontaansche politiek, nu Rome zijn verbond heeft vernieuwd met eene orde, die hoe vlijtig en geleerd, toch een heilig leger vormt tegen het protestantisme. De Koning die gezworen heeft de onafhankelijkheid van 't Rijk te zullen handhaven, moet de wapenen opvatten tegen zulk eene partij, moet bij het *jubeo* een *veto* moeten kunnen stellen. Hij zal voor de wet stemmen, mits zij niet van alle kracht worden beroofd.

De heer *van der Poel* acht de wet niet in strijd met de Grondwet, op dezelfde gronden, als door de vorige sprekers is ontwikkeld. Hij verdedigt de voordragt verder met het oog op art. 164, in verband met art. 165 der Grondwet. Bestond er in 1852 regt, om kennis te nemen van de organisatie van het Hervormd kerkgenootschap, dan bestaat dit alsnog evenzeer ten opzigte van het R. K. kerkgenootschap, want men leeft nog onder dezelfde Grondwet, waarin men op gelijke wijze gehandeld heeft met het Hervormd kerkgenootschap, zonder dat destijds over Grondwets-schennis is geklaagd. In den verderen loop zijner beschouwing keurt Spr. de houding af van het vorig Ministerie, of liever van den Minister van Buitenlandsche Zaken. Deze had voorafgaande mededeeling nopens de regeling in de R. K. kerk moeten vorderen. Het nalaten daarvan was eene laakbare onverschilligheid.

De Heer *G.* Graaf *Schimmelpenninck* motiveert de stem, die hij voor de wet zal uitbrengen. Naar zijne meening hebben de omstandigheden de behoefte doen gevoelen, om „datgene daar te stellen wat reeds vóór lang had moeten geschieden." De vraag of de toestand van ons Vaderland eene wettelijke voorziening noodzakelijk maakt, beantwoordt hij met gerustheid toestemmend, met het oog op de gemengde bevolking in Nederland. Eene vrije, geheel onbelemmerde beweging der kerk is ondenkbaar, en zou leiden tot botsing. Er *moet* eene magt zijn die het geheel overziet. Wat bij Spr. ook zwaar weegt, is, dat de kosten, aan de nieuwe regeling in de R. K. Kerk verbonden, buiten toestemming der Regering, komen ten laste van een groot deel der ingezetenen van het Rijk. Daartoe kan geen vreemd Hof bevoegd zijn.

Zitting van Donderdag den 18. Augustus.

Heden zijn de beraadslagingen over de wet op de kerkgenootschappen weder aangevangen door den heer *Beens*. Deze heeft zich slechts tot eenige opmerkingen bepaald. Hij dacht steeds, dat de Grondwet volledige vrijheid aan de kerkgenootschappen had gegeven, en dat het alleen misverstand is, nu men in het verdraagzame Nederland het pad der bezadigdheid wil verlaten. De wet van Germinal kan niet meer als geldig worden aangemerkt en zoo ja, dan behoort ze hoe eerder hoe beter afgeschaft. Het *waken* in de Grondwet voorgeschreven is geheel een pligt der uitvoerende magt, waarmede de wetgevende zich niet mag inlaten. En al mogt zij dit, waar zouden dan de grenzen zijn? Hij waarschuwt er voor, zich niet op gemengd terrein te begeven, en de straf voor overtredingen aan de strafwet over te laten.

De heer *Storm* protesteert tegen de wijze, waarop de regering het ontwerp heeft in de wereld gebragt, dat slechts ten doel heeft zich van allen Roomsch. Kath. invloed te ontdoen. Het Roomsch Kath. Kerkgenootschap kan niet bestaan, met het stelsel van bescherming, zooals het door de tegenpartij wordt opgevat. De r. k. kerk is in geheel anderen toestand geplaatst dan de overige kerken. Hare vrijheid eischt meer dan eenig andere. Kan de prot. kerk inmenging dulden, de r. kath. kan niets van haar regt tot eigen inrigting en regeling opgeven. De r. k. kerk heeft eene zelfstandige magt, onafhankelijk van de medewerking der regering. Zal men nu om eene korte opgewektheid den r. kath. eenen gewetensdwang aandoen? Bij het ontstaan dier beroering had de regering de bevolking tot rust en orde moeten brengen; dat was *waken*. Spr. beweert dat de schrikbeelden, die men uit de geschiedenis put in deze tijden van beschaving en ontwikkeling geen vrees moeten aanjagen. Hij verdedigde de gedragslijn door den afgetreden minister gevolgd, betreurde de afwezigheid van den minister *Ligthenvelt*, en wees op heterogene van de tegenwoordige ministeriele. zamenstelling.

De Minister van oorlog heeft zich hierop verpligt gerekend te antwoorden. Men heeft hem beschuldigd van tegenstrijdigheid in zijn gedrag; dat verwijt is echter onjuist en onregtvaardig. Toen hij in het ministerie trad, was het stelsel van *laissez faire* daar reeds aangenomen. Zijn gevoelen werd daarover niet gevraagd, en had men dit gedaan, hij zou zich daarmede hebben kunnen vereenigen, omdat ook hem het stelsel, dat Staat en Kerk van elkander gescheiden zijn, toelacht. Toen hij echter later de omstandigheden gadesloeg, die van ernstigen aard waren, en toen hij de onrust bespeurde, die zich in het land openbaarde, toen meende hij, dat er toch wel eenige punten waren nopens de betrekkingen tusschen Kerk en Staat, welke bij de wet konden worden geregeld. En, indien daaromtrent nog eenigen twijfel mogt hebben bestaan, dan hebben de vele redevoeringen, gedurende deze beraadslagingen gehouden, hem van de gegrondheid van dat gevoelen volkomen overtuigd.

De minister van buitenl. zaken gelooft, dat het oogenblik daar is, dat ook de ministers zich in de discussien mengen, te meer, omdat, als men op den tegenwoordigen voet voortgaat, het te vreezen is, dat deze wet in de tegenwoordige zitting niet zou worden afgehandeld. Wat de ongrondwettigheid der voordragt betreft, de minister van justitie zal dat punt beantwoorden; hij zelf verlangt echter als tijdelijk voorzitter van den raad van ministers, waarin tot het opstellen en aanbieden van dit ontwerp is besloten, eenige hoofdpunten te moeten in behandeling nemen. De minister begint met het punt der afwezigheid van den heer *Lightenvelt*. Het heeft de ministers allen leed gedaan, dat genoemde heer ter wille van het staatsbelang afwezig moest wezen; evenwel de belangen van al de kerkgenootschappen gaan elk der ministers ter harte. Daarbij er is hier geene sprake van voortdurende afwezigheid, en in deze vergadering zeker kan men niet zeggen, dat de belangen van het r. k. deel der bevolking worden uit het oog verloren; ten bewijze zou hij kunnen wijzen, op zoovele leden, die in deze zaak reeds het woord gevoerd hebben. Maar daarenboven de belangen der R. K. bevolking worden niet gekrenkt, de ministers zijn er van overtuigd. Wat de meening aangaat van den minister *Lightenvelt*, zeker is het, dat deze over deze voordragt geen oordeel kan hebben, na de vele wijzigingen, die het ontwerp reeds heeft ondergaan. Nu is er gevraagd, waarom niet tijdelijk de portefeuille aan een ander opgedragen; spr. merkt echter op, dat in 1843 juist de oppositie, toen er geen minister van finantien in de toen bestaande moeijelijke omstandigheden kon benoemd worden, eene beschuldiging tegen het kabinet er van heeft gemaakt, dat de portefeuille tijdelijk werd opgedragen aan een ander. Doch men zegt, dat iedereen heeft geweigerd de portefeuille voor R. K. eeredienst aan te nemen; ware dit zoo, er zou slechts uit blijken, dat de R. Katholijken niet gezind waren eigen belangen te behartigen, zeker ware het geen verwijt tegen dit ministerie. Wilde men vasthouden aan het beginsel, dat de oppositie in dezen ontwikkelt, de vaststelling eener wet, die door alle ambtgenooten werd noodig geoordeeld, zou ligtelijk dóór een enkel persoon worden onmogelijk gemaakt. Eindelijk kan de Koning nimmer gedwongen worden, eenig minister van een bepaald kerkgenootschap in zijn raad te roepen.

Tegen het ontwerp zelf zeggen sommigen dat de godsdienstvrijheid wordt aan banden gelegd, anderen, dat het ontwerp niets afdoende en onvolledig is. De uiting dier beide meeningen levert juist het bewijs, dat de regering niet partij trekt voor den een ten nadeele van den ander, maar dat ze, alle godsdienstige meeningen huldigende, zich boven elke vooringenomenheid verheft. Spr. toont hierop aan, dat niemand der bestrijders van het ontwerp het bewijs heeft kunnen leveren, dat een der kerkgenootschappen wat betreft de vrije uitoefening der godsdienst binnen de gebouwen in zichzelve, gebonden wordt, — terwijl van de andere zijde men niet verder kan gaan als men der grondwet getrouw wil zijn. Het kabinet blijft zijn programma getrouw; men wil geene gelegenheidswet, maar door openbare discussien medewerken tot goed begrip door de natie van de bepalingen der grondwet, op het punt der godsdienstaangelegenheden. Vroeger erkenden de kerkgenootschappen zelfs meer dan noodig was, het staatsgezag; dit werd geduld, omdat er geen misbruik van werd gemaakt; in ons land heerschte toen eene volkomen vrijheid van godsdienst. Nu echter verlangt men algeheele afscheiding van kerk en staat, maar ontstaat tevens de behoefte naar eene wet, opdat onder den dekmantel van vrijheid, het staatsgezag niet geheel verdwijne, opdat rust en orde worde gehandhaafd, opdat de Koning aan zijn grondwettigen pligt van te waken zou kunnen voldoen.

De regeling van dit vraagstuk door een besluit, als ze grondwettig ware, had zeker niet geleid tot een staken van den twist. De overtuiging echter van den eerbied, die elk Nederlander heeft voor de wet, doet de ministers het beste van deze wet hopen, en verbant bij hen alle vrees, die men heeft getracht hen aan te jagen. Wat nut zou trouwens ook een konstitutionele regeringsvorm aanbrengen, zoo niet, na behandeling en beslissing in het openbaar, er een einde aan 't geschil kwam. Daarom hebben de ministers geene stoutmoedigheid betoond, met het indienen dezer wet; alleen moed misschien, in de overtuiging, dat de natie nooit hem verlaat, die het pad van regt met moed betreedt. Ten slotte verdedigt de minister zijne vroeger geuitte meening, met de voordragt, die hij thans mede indient. Voor eene vrije organisatie heeft hij zich verklaard, maar den weg om daartoe te geraken, had hij toen niet noodig aan te wijzen. Wat hij vroeger zeide, sloeg ook meer op den loop der onderhandelingen; hij was steeds tegen het sluiten van een concordaat, dat hij in strijd acht met het staatsgezag, door den Koning uitgeoefend. Vrijheid in godsdienstige zaken staat hij voor, maar te gelijk ook eerbied voor het gezag van den staat en onverzettelijken tegenstand tegen allen, die het mogten trachten te ondermijnen.

De *minister van justitie* zal trachten de wet meer uit een regtskundig oogpunt te beschouwen. Hij wil aantoonen, 1°. de noodzakelijkheid der wet, 2°. het grondwettige eener wet, 3°. dat de grondwet eene wet als deze toelaat.

Hij moet echter vooraf hier opmerken, dat de pamfletten, waarvan herhaaldelijk is gesproken, de beweging niet hebben aan den gang gebragt, maar eerder een gevolg zijn geweest van de petitiën; toch heeft het ministerie te dien opzigte niet stil gezeten, maar de verspreiding en vooral aanplakking trachten tegen te gaan. Omtrent zijne plaats in dit kabinet, herinnert hij aan 't geen hij bij gelegenheid der grondwetsherziening heeft gezegd, dat hij namelijk hoopte, dat na de aanneming der grondwet de scheiding tusschen behoud en vooruitgang, tusschen langzamen en versnelden vooruitgang mogt ophouden.

Thans tot het bewijs der noodzakelijkheid der wet overgaande, betoogt hij die *ten eerste* met het oog op de behoefte van afschaffing der wet van Germinal, die hij bij niet aanneming dezer voordragt zeer zeker zou toepassen en dit te geruster, naardien ze steeds in verschillende provincien is toegepast, en bepaaldelijk ook in Friesland; — *ten tweede* grondt hij die noodzakelijkheid, omdat, wanneer men begrijpt, dat voor het r. k. kerkgenootschap, even als voor elk ander, vrijheid bestaat, die vrijheid toch in een geregelden staat niet onbepaald kan zijn. Neemt men dit aan, dan moet men ook grenzen voor die vrijheid maken en strafbepalingen tegen de overschrijding dier grenzen.

2°. Heeft spr. gezegd, dat de Grondwet eene wet toelaat, het komt hem onbegrijpelijk voor, dat op dit punt eenig verschil kan bestaan. Aan hen die zeggen, dat er eene wet is, die hooger staat dan de geschrevene wet, antwoordt hij, dat het voor hen onmogelijk zou wezen in een land te leven, waar anders denkenden wonen. De overigen wijst de minister op art. 169 en 170 der Grondwet, maar bovenal op art. 167, waar de maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust, waarover sprake is, toch wettelijke en strafbepalingen onvermijdelijk maken.

Maar 3°. laat de Grondwet eene wet toe als de aangebodene. Spr. zegt, dat de wet niet daar is, om bisschoppen te benoemen of die benoeming af te keuren, maar alleen om te waken, dat de vrije organisatie niet zoover gaat, dat onrust in den lande geboren wordt. De minister toont vervolgens aan, hoe op allerlei punten onze strafwetgeving preventief is; als voorbeelden haalt spr. aan de bepalingen op *vagabondage*, waardoor iemand gestraft wordt, die geen middel van bestaan heeft, — op het dragen van verboden wapens, — op het begraven van lijken, enz. Maar ook de grondwet geeft gelijke bescherming aan alle kerkgenootschappen; dit woord bescherming vereischt natuurlijk kennis van den toestand van hen die men beschermt. Elke bescherming is voorwaardelijk: onvoorwaardelijk kan die niemand verdedigen. Spr. licht dit duidelijk toe. Dit art. 167 gelooft de minister, dat het pleit beslist. Maar ook art. 170 bevat het regt van preventie. De minister gewaagt vervolgens van de grondwetsherziening van 1848, waarvan hij een zoo werkzaam deel nam; nooit is het de bedoeling geweest alle banden los te maken en alle voorbehoedende maatregelen na te laten; de memorie zegt het: men wilde ieders vrijheid *zooveel mogelijk* ontzien en zich tot matiging en beteugeling bepalen.

De *Minister van Financien*, voorloopig belast met het Dep. voor de zaken der Herv. Eeredienst, enz., zal niet herhalen wat reeds door zijne ambtgenooten is in't midden gebragt, en zou welligt het stilzwijgen hebben in acht genomen, indien hij niet meermalen, met betrekking tot zijnen persoon, had hooren gewagen van hetgeen bij de interpellatie in de vorige Kamer door hem was gezegd. Zoo hij zich thans vereenigt met en medegewerkt heeft tot de indiening der tegenwoordige wet, dan handelt hij daarmede niet in tweestrijd met het vroeger door hem beweerde. Hij heeft toen gezegd — en doet dit nog — dat hij in geenen deele aan eenig kerkgenootschap het regt betwiste, om zich naar eigen goedvinden te regelen. Maar men had er kunnen bijvoegen, dat hij de wijze van invoering, welke had plaats gehad, zóódanig beschouwde, dat men daarin niet konde berusten. Hij beweerde toen ook, dat de bescherming aan de kerkgenootschappen te verleenen, in die mate moest worden toegekend, dat de Regering inzage kon erlangen van de wijze van inrigting en regeling, opdat er geene inbreuk zoude kunnen geschieden op de gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat, en op de algemeene rust en orde.

De Heer *de Brauw* verklaart, na den loop, dien de discussiën genomen hebben, en na de toeligting der algemeene strekking door de Ministers, als voorstander van de wet, van het woord af te zien. De Heeren *van Rappard* en *Bieruma Oosting*, insgelijks voorstanders der wet, verklaren op dezelfde motieven, van het woord afstand te doen.

De heer *Jespers* acht zich verpligt, de ongrondwettigheid der voordragt, ook na de verdediging der Ministers, vol te houden. Hij verzet zich al dadelijk tegen die soort van splitsing der Grondwets-artikelen van Hoofdstuk VI, waardoor het geheele systeem van den Grondwetgever uit zijn verband gerukt en gedenatureerd wordt. Maar aannemende zelfs, dat art. 164 niets met de overige artikelen gemeens heeft, dan nog vindt hij daarin het bewijs voor de volkomen vrijheid van organisatie der Kerkgenootschappen. Wat anders toch zou het beteekenen, volkomen vrijheid van belijdenis te hebben. Wat het ontwerp zelf betreft: is het eene strafverordening, op maatschappelijk gebied, of bevat het voorschriften voor zedelijke ligchamen, of beweegt het zich zuiver op het politiek of burgerlijk gebied? Neen, het treedt op het kerkelijk terrein, ten spijt der Katholijken. Het regelt het toezigt op wat de Kerk in eigen boezem vrijelijk naar de Grondwet mag regelen; het reageert op handelingen, door de Katholijke Kerk in de volheid van haar regt tot stand gebragt. Hij durft het met gerustheid zeggen, het vorig Ministerie was

werkelijk nationaal in de opvatting en ten uitvoerlegging der Grondwet, en het gebruikte geene twee maten en twee gewigten. Wordt deze wet nu niet met gestrengheid gehandhaafd, dan zullen zij, die meenen er door gebaat te zijn, weinig bevrediging ontvangen en steeds nieuwe eischen doen. Wordt zij streng gehandhaafd, welken invloed zal zij dan hebben op een ander, ook niet te verwaarloozen deel der Natie? Welken indruk zal zij maken op de Katholijken? Is het niet te vreezen, dat zij, ondanks alle voorspiegelingen van godsdienstvrijheid en gelijke bescherming, tot het ontmoedigende besluit zullen komen, dat zij waren en nog blijven paria's?

De heer *van Akerlaken* vindt al zijne bezwaren door de Regering nog niet wederlegd en acht het pligt zijne stem te motiveren. Wel was hij aanvankelijk van meening, dat eene wet onnoodig was en niet in den geest der Grondwet lag; wel meende hij, dat de invoering der bisschoppelijke hierarchie, geheel onafhankelijk van de Regering kon plaats hebben; — maar bij nader onderzoek vindt hij toch zoodanige wet bij de Grondwet niet verboden en kan zich dus met het denkbeeld eener wet vereenigen, daarin ook versterkt door de omstandigheden en door de stoute, overmoedige daad van den Paus. Integendeel hij is thans overtuigd, dat eene wet is grondwettig en wenschelijk; maar nu is de vraag, hoever die wet mag gaan? en dan acht hij de wet onvolledig, als behelzende niet alle voorzieningen, b. v. nopens de kerkegoederen; den overgang in de doode hand; het toezigt op de kloosters; de oprigting van nieuwe kerkgenootschappen; de geheele betrekking tusschen het Kerkgenootschap en den Staat. — Hij is voorts tegen retroactiviteit, en zal iedere verbetering, daarin aangebragt, gaarne ondersteunen. Toch geeft hem dit geen vrijheid tot algeheele afstemming. Hij wenscht het Ministerie te ondersteunen in al wat grondwettig is.

Zitting van Vrijdag den 19. Augustus.

Bij de voortzetting der algemeene beraadslagingen over het wetsontwerp tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen begint de heer *Groen van Prinsterer* de redenen op te geven, waarom hij zich op dit oogenblik inzonderheid genoopt vindt het woord op te vatten. Bij de artikelen zal door hem nader worden getoetst, of er niet in de wet nog iets is overgebleven, dat behoort tot die jammerlijke — niet vrijheidlievende, maar *vrijzinnige* politiek, die ons vaderland heeft gebragt in dien ongelukkigen toestand, als waarin men zich thans bevindt. Hij zal daarbij onderzoeken, of deze wet, als zij is aangenomen, voor uitvoering vatbaar is? Volgens zijne algemeene beschouwing ten deze, is de wet minder eene *politie*-wet, dan wel eene *politieke* wet tegen het ultramontanisme, die de onafhankelijkheid van 't wereldlijk gezag en de gewetensvrijheid van anderen bestrijdt. Spr. zegt, dat als men van de eene het verwijt hoort, dat men zich te veel op protestantsch terrein plaatst, men van de andere zijde mag zeggen, dat een te sterk *esprit de corps* op een onpartijdig standpunt plaatst en het politiek doet verlaten. — Hij wil verder vragen: 1o. Is de partij van het afgetreden bewind in de laatste jaren in de interpretatie der grondwet zoo gelukkig geweest? Hij herinnert hier o. a. aan de rente betaling; 2o. zou het niet bewijsbaar zijn, dat bij de grondwet van 1815, toen men met zooveel eerbiediging op de regten der zuidelijke provincien, op de regten der Roomsch Kath. heeft gelet, — nog meer voor godsdienstvrijheid is gezorgd dan in die van 1848? en de minister van justitie zal, als mede-ontwerper der laatste, wel moeten erkennen, dat zij in dit opzigt in een zeer merkbaren zin is gewijzigd. 3o. Ligt het niet in den aard der zaak, dat, door *gelijkheid van bescherming*, *ongelijkheid* van *toezigt* niet alleen denkbaar is, maar dat tot handhaving der gelijke bescherming, ongelijkheid van toezigt wordt vereischt? Spr. wijst vervolgens op de anti-ultramontaansche strekking der grondwet, om dan op het historiesch gedeelte zijner voordragt te komen. Hij ontkent het, dat men uit de geschiedenis allerlei wapentuig kan halen, althans niet in eene vergadering als deze. Hij vraagt of men, als men spreekt van de stroomen bloeds, die de 30jarige oorlog heeft gekost, mag voorbijzien, dat die krijg door de Jesuiten is gevoed; — of men op de vraag van een ander lid, of men werkelijk vreesde, dat de Paus met bisschoppen, pastoors en kapellaans tegen ons land zou optrekken, niet kan wedervragen of het hof van Rome niet zonder dien het middel heeft gevonden, om onrust en oorlog te brengen in andere staten, waardoor een groot gedeelte van Europa wordt verwoest? Sprekers stelling is, dat er een weêrstand tegen het ultromontanisme wordt vereischt. Hij is onnoozel genoeg te gelooven, dat het stelsel der Gregoriussen en Bonifaciussen heeft voortgeduurd, bestaat en herlevendigd is, en dat die gedachte geen spook, geene hersenschim is. In ons vaderland heeft altoos de conciliërende politiek om aan allen vrijheid te geven, op den voorgrond gestaan; daarom is ons land genoemd het *klassieke land der vrijheid*. Vooral vergelijkenderwijs lijdt dit beweren geen twijfel. Immers mogt de R. K. hier vroeger niet bouwen zonder toestemming, elders werden de Prot. kerken gesloopt, — moest de R. K. hier in schuren zijne godsdienst uitoefenen, elders werden onze geloofsgenooten bij duizenden gedood, en werd feest gevierd na den moord!

De Nationale, Nederlandsche politiek, die politiek van regtvaardigheid, van verdraagzaamheid, van gewetensvrijheid voor allen, hebben wij steeds trachten te behouden. In 1795 hebben wij toch, ofschoon de meerderheid uitmakende, volkomen gelijkheid van regten verleend aan de R. K., evenzoo in 1813, in 1815, in 1840; en wij hebben er in 1848 de afschaffing van het placet bijgevoegd. Wij hebben dit gedaan, terwijl Rome in 1814 de orde der Jezuiten heeft hersteld, terwijl in 1831 van dáár eene bul uitging, met die conscientie-vrijheid in volslagen strijd. — Spr. verklaart vervolgens de zoogenaamde Aprilbeweging: als een glas vol is, is één druppel genoeg, om het te doen overloopen; en een klein gewigt is voldoende, om de schaal te doen overhellen; het geduld loopt ten einde, en indien hij van de aanleiding tot de beweging mag spreken, de pauselijke allocutie, dan kan hij zich over haren inhoud nog niet zoo zeer ergeren, omdat hij van den Paus wel niet kan eischen, om het woord te voeren op protestantsche wijze. Maar waarom heeft hij er zich dan over geërgerd? Omdat er niet gehandeld is in den zin van het Concordaat van 1827; omdat men de zaak niet eenvoudig wilde terugbrengen tot haren normalen toestand, maar op eens in plaats van twee, vijf bisschoppen heeft aangesteld, en daaronder voor een der zetels, in plaats van een bisschop, een aartsbisschop; omdat men geen melding heeft gemaakt van den eed van trouw aan den Koning; omdat men bedoeld heeft een herstel van het aartsbisdom van Utrecht, zoo als dat in 1559 was opgerigt; omdat eindelijk in de allocutie uitdrukkingen waren en een toon heerschte, waaruit duidelijk doorstraalde een terugkeer tot antecedenten van zeer onrustbarenden aard. Daarom is het berigt der allocutie geweest als een donderslag, niet waardoor we verpletterd werden, maar waardoor wij wakker zijn geschud. Toen ging er een kreet op van nationale verontwaardiging; toen was er geen klokkengelui en geld noodig om eene kunstmatige beweging daar te stellen. Spr. merkt op, dat de wets-voordragt in de tegenwoordige oogenblikken hem leed doet. Hij meent, dat daardoor aan de partij van het afgetreden bewind en onberekenbaar voordeel is gedaan; daardoor toch worden de R. K. in een toestand gebragt, dat zij in plaats van beleedigd te hebben, thans den schijn hebben van beleedigd te worden; en op dien schijn voortgaande worden zij dag aan dag hartstogtelijker en meer overdreven. Spr. zegt dank aan het ministerie over de belangrijke wijzigingen in de wet gebragt; maar nu zijn ook de kreeten over de wet, nadat zij zoo gewijzigd is, zeer overdreven. Ten slotte verklaart spr. te willen eene conciliërende politiek. Als wij nagaan de aanwezigheid van $^2/_5$ der bevolking, dan is het denkbeeld eener verdrukkingswet ondenkbaar. Maar aan den anderen kant moet hij ook overstellen, dat $^3/_5$ geene supprematie over hen duldt. Deze wederkeerige overtuiging moet tot versterking dienen dier conciliërende politiek.

De heer *Reinders* is in eene ontwikkeling getreden van hetgeen aanleiding tot dit ontwerp heeft gegeven. Naar zijne meening had men den raad van het vorig ministerie moeten volgen, dan was er rust in den lande gebleven. Het voorgedragen ontwerp levert hem vele bezwaren op. Hij gelooft niet dat de grondw. vrijheid daardoor zal worden bevorderd. Hij betreurde het voor het Vaderland en voor den Koning, dat men H.D. den raad gegeven heeft, op dit oogenblik eene dergelijke voordragt aan de Kamers te onderwerpen.

De heer *van Heiden Reinestein* verheugt zich, dat de Koning dit ontwerp heeft aangeboden. Hij is *voor* het ontwerp gestemd, doch zal gaarne tot deszelfs verbetering medewerken, de voordragt is noodzakelijk, vooral tegenover het standpunt van Rome. Met genoegen heeft hij de krachtige en waardige taal vernomen, die van den kant onzer Regering in den laatsten tijd aan den kardinaal *Antonelli* is gerigt.

De heer *van Asch van Wijck* verklaart zich mede voor het ontwerp, doch zal voorloopig van het woord afzien.

De heer *Dirks* zal mede in geene nodelooze herhaling treden. Even als vele andere leden verklaart hij, als zijn gevoelen dat het ontwerp *niet* in strijd is met de Grondwet, en zelf noodzakelijk is.

De heer *Rijk* geeft de gronden te kennen, welke hem bewegen zich *voor* het ontwerp te verklaren. De gehouden discussien hebben hem al meer en meer versterkt in het gevoelen, dat dit ontwerp noodzakelijk is geworden. Hij betreurt dit diep, maar laat den tegenwoordigen toestand onaangeroerd, dien overlatende aan hen, die dezen hebben doen geboren worden. In die overtuiging van de noodzakelijkheid dezer voordragt stapt hij over vele bezwaren, welke de uitvoering kan veroorzaken, heen. Hij kan niet inzien, dat bij dit ontwerp ketenen worden gesmeed, die een vrij volk onwaardig zouden zijn. Vergelijkt hij dit ontwerp met hetgeen elders, in orthodoxe Cath. landen bestaat, dan vraagt hij het waar de kerk zoo geheel vrij is, en zal zijn, als bij ons. Hij stelt er eene eer in tot eene bezadigde kamer te behooren, maar toch moet die bezadigdheid niet in laauwheid ontaarden. Hij betreurt, dat in het midden der XIXe eeuw zulke gebeurtenissen hebben plaatst gehad, maar de waardigheid des lands moet gehandhaafd worden.

De heer *Engelen* ziet van het woord af, doch verklaart zich mede voor het ontwerp.

De heer *van Bosse* is minder gelukkig dan vorige sprekers, die zich vereenigende met het ontwerp de kortheid hebben kunnen betrachten. Men zal echter den bijzonderen toestand waarin hij in deze Kamer verkeert moeten erkennen. Hij vergelijkt den tegenwoordigen tijd met dien van 1830-1839, toen ook alles wat de regering deed, moest worden goedgekeurd. Thans meent hij, dat zijn tegenstand tegen de wet ook zal misbillijkt worden, doch om later te worden gebillijkt. In den loop dezer discussien is meermalen gesproken over de handelingen van het vorig ministerie; het is niet met zachtheid, met onpartijdigheid, met billijkheid beoordeeld. Spr. poogt die handelingen in een beter licht te stellen. Het kabinet had alle mogelijke pogingen reeds ten hand genomen, om den steen des aanstoots weg te ruimen, toen het door zijne aftreding in zijn werk werd gestoord. Hij betoogt vooral, dat over den min. van buitenl. zaken onbillijk geoordeeld wordt, die toch in den Raad zitting nam, toen de zaak reeds voldongen was, doch nu het moet ontgelden, om een brief, die niet voor de publiciteit was bestemd. Verder betwist hij het, dat de Ministers den Koning niet den genoegzamen eerbied toedroegen. Hij zegt, dat zij in zake de bissch. Hierarchie slechts te kiezen hadden tusschen het Concordaat en eene vrije regeling, en dat hier de keuze niet moeijelijk kon wezen. Hij weerspreekt het, dat vooraf eenige mededeeling van wege Rome omtrent de invoering zou zijn geschied, gelijk kardinaal *Antonelli* beweert. Hij verklaart, dat niet de Ultramontaansche partij maar R. K. notabelen de invoering hebben gevraagd, die geenszins in den zin kon leggen der Ultramontanen, die het land liever als eene missie zouden hebben blijven beschouwen. In welken verzoenenden zin men zich ook mag doen hooren, wat men ook zeggen moge, men zal deze wet niet als het werk van onpartijdigheid beschouwen. Immers daardoor zullen de Ultra-protestanten, de ijveraars die zich ook nu op den voorgrond hebben geplaatst, niet bevredigd worden. Evenmin als in 1827 en in 1841 willen deze bisschoppen. Spreker meent, dat het groote verschil tusschen dit en het vorig kabinet in de behandeling dezer zaak neêrkomt op een verschil over de regtsgeldigheid der wet van germinal.

Wat nu het ontwerp zelfs aangaat, vraagt spr.: Of het in de tegenwoordige omstandigheden staatkundig en raadzaam is, hij acht het tijdstip tot de vaststelling eener wet niet gunstig. Zelfs op het standpunt der Regering is de wet niet noodig. Immers het meent dat de wet van Germinal nog bestaat, en zal die bij de niet aanneming dezer voordragt handhaven. Men heeft op den onrustbarenden vooruitgang der Ultramontanen gewezen en deze wet moet tot een nationaal protest strekken. Als protestant en als lid der kamer acht hij het hoogst onraadzaam en gevaarlijk, dat het wereldlijk gezag optrede bij een vraagstuk van herdelijken aard Hij vraagt het aan den eersten spr. van heden of hij wel consequent met zijne eigene beginselen is? Hij herinnert dezen, dat zijne partij juist van de vrijzinnigen, waartegen hij zoo te velde trekt, vrijheid heeft erlangd, dat door hen de Afgescheidenen in 't regt zijn gesteld. Spr. behandelt daarna de vraag of de wet in de tegenwoordige omstandigheden noodig is, vooral na hetgeen in de laatste jaren heeft plaats gehad, 't geen hij betwijfeld. Hij zou wel hopen, dat zich spoedig de gelegenheid zou voordoen, om tot de vaststelling van dergelijke wet over te gaan; hij vreest echter dat dit niet spoedig het geval zal zijn. Spr. staat nu stil bij de vraag of de wet in overeenstemming is met de Grondwet. Hij herinnert, dat hij aan die herziening een zeer bescheiden aandeel heeft gehad, doch het punt dat ons thans verdeeld houdt, gaf hem destijds ook aanleiding tot bezwaar, hij meende dat de bepaling der Grondwet eenigzins te onbestemd was, en dat de vraag hoe ver de godsdienstvrijheid gaan kon, meer behoorde tot het gebied van den gewonen wetgever. Maar hoe dit zij, en zeer gaarne aannemende dat de Minister *Donker* zijne beginselen niet wil verlochenen, moet hij toch opmerken, dat hij destijds dezen niet van teugels en banden heeft hooren spreken. Als bewijs, dat de Grondwet het preventief regt van toezigt niet toelaat, haalt Spr. aan, dat art. 139 der Grondwet van 1814 regt van inzage wegens de organisatie gaf en dat voorschrift in de Grondwet van 1815 en later bepaaldelijk is weggevallen. Voor 't overige zijn de bezwaren van spreker tegen deze wet aan de wet zelve ontleend, die onvolledig is en verwarring zal te weeg brengen, bepaaldelijk in den toestand van het Herv. kerkgenootschap, in verband tot de bestaande elf reserves. Art. 15 schaft alle met deze wet strijdige bepalingen af; de reserves ook?

De heer *de Lom de Berg*, ofschoon overtuigd van de moeijelijkheid, nu reeds zoo vele leden gesproken hadden nog het woord te voeren, gelooft echter, niet te mogen zwijgen. Spr. zegt, dat Godsd. geschillen nimmer tot iets goeds hebben geleid; verbittering onder elkander; achteruitgang van welvaart, zijn er steeds het gevolg van geweest, hij beweert de ongrondwettigheid van de voordragt. Hij komt daarna tot een onderzoek der wet. Hij wil daaraan liever geen naam geven, maar noemt haar verkeerd, ongrondwettig, onregtvaardig, hatelijk, voor rust en orde verderfelijk.

De heeren *Hoekwater* en *Hoffman* zien van het woord thans af, maar verklaren zich voor de voordragt.

De heer *van Hoevell* zal dit voorbeeld niet volgen. Om tot het oordeel over de wet te komen zal hij een blik werpen op dit ministerie. Spr. zet uiteen den oorsprong van dit ministerie. In de invoering der bissch. Hierarchie heeft hij nooit iets anders gezien, dan een gebruikmaken van een stellig regt. De wijze waarop die geschiedde was evenwel van dien aard, dat voorzeker ieder Protestant de ooren moest spitsen en toezien, maar volgens spr. had men slechts geestelijke strijdmiddelen moeten te baatnemen. Doch er was eene partij, ontevreden met de daarstelling van de beginselen van 1848, en deze trok dadelijk partij van de omstandigheden. — Er was gegronde reden van ontevredenheid over de niet vervulling van de belofte van voorafgaande mededeeling door Rome gedaan, en over de taal in het Vatikaan gevoerd. Maar het ministerie had daarvan geen schuld, en bij de plaats gehad hebben de interpellatien is ook geen denken aan afkeuren geweest. Toch viel het kabinet, en hoe werd het tegenwoordige te zaam gesteld? Aan de ministerie tafel ziet men dan *vier* cathegorien: 1o. Den Minister van Binnenl. zaken, eene specialiteit, zonder antecedenten, over wien spr. dus zal zwijgen. 2o. *Twee* leden van de vorige kamer, de heeren *v. Hall* en *v. Doorn*, die beiden jaren achtereen met de 2e. kamer aangedrongen hebben, dat eene organisatie van het R. K. Kerkgen. tot stand zou komen. De heer *v. Hall* is in der tijd zelfs opgetreden als kampioen voor de vrijheid van godsdienst, terwijl de heer *v. Doorn* nog gelijke beginselen deed kennen bij zijne bekende interpellatie. 3o. Zijn in het kabinet twee leden, die medegewerkt hebben tot de grondwetsherziening, de heeren *Lightenvelt* en *Donker Curtius*. Spr. gelooft. dat de heer *Donker Curtius* niet geslaagd is in zijne regtvaardiging, als men let op de verklaring die de heer *v. Lennep* als taalkundige in der tijd over het art. 167 heeft afgelegd. Over den heer *Lightenvelt* als afwezige wil hij niets zeggen, dan dat hij zich overtuigd houdt, dat hij niet tevreden zal zijn over de wijze, waarop zijne ambtgenooten hem hebben verdedigd. — 4o. Zijn er drie ministers, leden van het vorige ministerie, die ook thans zitting in het kabinet hebben. Al hetgeen de afgetreden ministers hebben gedaan, hebben zij medegedaan, volkomen goedgekeurd. Spr. wijst vooral op het onbegrijpelijke in het gedrag dier drie mannen, die eerst de verklaring van 16 April den koning deden toekomen, terwijl één hunner dat stuk zelfs korter en krachtiger had gewenscht, en later hun eigen gedrag afkeuren in het programma van 26 April. Hij hoopt hieromtrent voldoende inlichtingen te ontvangen. Spr. komt thans in de beschouwing van de daden van dit ministerie, vooral ook in verband met deze wet en dan valt het hem dadelijk op, dat dit ministerie is weifelend en dat het geen blijk gegeven heeft van een vast systeem te hebben; als voorbeeld geeft hij eerst de sluiting en daarna de ontbinding der vorige Kamer. Waar nu biedt de Regering eene wet aan, zonder motief, en wijzigt die geheel naar den zin der anti-revolutionaire partij. Zulke handeling noemt hij weifeling. Spr. vergelijkt hierop de klagte tegen 't vorig ministerie en de stemming der leden, die klagte uitbrengen.

De Voorzitter verzocht den Spr. bij de behandeling der wet zelve te blijven.

Na een paar woorden ten antwoord, vervolgt de heer *v. Hoëvell*, dat hij de houding van dit Kabinet tegenover Rome zwak vindt, dat hij de zending van den heer *Lightenvelt*, zooals die wordt opgegeven, onvereenigbaar acht met de eer en waardigheid van Nederland, daar Rome niets te maken heeft met onze wetten.

De Minister van oorlog beantwoordt den vorigen spreker; hij ontkent, dat een der Ministers den brief aan den koning van het vorig kabinet te min *krachtig* heeft gevonden; hij alleen heeft *toen ter tijd* verklaard, dien korter en eenvoudiger te wenschen.

Na eene korte woordenwisseling vat de heer *Hugenholtz* het woord op, en bestrijdt de wet; hij vond de terugroeping van onzen gezant een krachtiger protest, dan 't geen de regering thans zelfs op grond dezer wet zal kunnen doen. Spr. meent dat er grof misbruik is gemaakt van den godsdienstzin der natie, en dat het Ministerie o. a. door circulaires grooten invloed heeft uitgeoefend op de verkiezingen.

Utrecht, bij L. E BOSCH en Comp.